

Васильченко А.Д., магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

**АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ
ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМСТВА**

Анотація. У статті висвітлено теоретичні підходи до визначення фінансового стану та механізму підприємства шляхом розрахунку інтегрального показника.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінансовий стан, дискримінантний аналіз, метод коефіцієнтів, інтегральний показник.

Васильченко А.Д., магістр

Киевский национальный университет технологий и дизайна

**АНАЛИЗ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ
ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА ПРЕДПРИЯТИЯ**

Аннотация. В статье освещены теоретические подходы к определению финансового состояния и механизма предприятия путем расчета интегрального показателя.

Ключевые слова: финансовый механизм, финансовое состояние, дискриминантный анализ, метод коэффициентов, интегральный показатель.

Vasylchenko A.

Kyiv National University of Technologies and Design

**ANALYSIS OF APPROACHES FOR DEFINING
THE FINANCIAL MECHANISM OF THE ENTERPRISE**

Abstract. In the article the theoretical approaches to the definition of the financial state and the mechanism of the enterprise by means of calculation of the integral indicator are highlighted.

Keywords: financial mechanism, financial condition, discriminant analysis, coefficient method, integral index.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження виявляється в тому, що фінансова діяльність є найважливішою сферою діяльності будь-якого суб'єкта ринкового господарства. Передусім це зумовлено змінами технології виробництва, виходом на нові ринки, розширенням або згортанням обсягів випуску продукції, появою нових видів підприємницької та економічної діяльності. Ускладнюють вирішення цих питань тенденції розвитку локальної і загальної ринкової ситуації, а саме: малопередбачувані зміни попиту, жорсткість цінової конкуренції на традиційних ринках, диверсифікованість і завоювання нових ринкових ніш тощо. Для остаточного розв'язання зазначених проблем потрібні глибокі розрахунки щодо визначення фінансового стану підприємства, які є основою аналізу використання елементів фінансового механізму для опрацювання стратегії залучення, розподілу, перерозподілу та інвестування фінансових ресурсів, що приведуть до зростання ролі специфічних фінансових питань управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблемами визначення фінансового механізму та оцінки фінансового стану підприємств працювали такі відомі вчені, як П.С. Нікольський [1], Н.Є. Заяц [2], О.М. Волков [3], О.П. Кириленко [4], А.Д. Шеремет [5], Н.В. Колчина [6], О.Д. Василик [7], А.М. Поддєрьогін [8] та багато інших.

Мета дослідження полягає у визначенні шляхів удосконалення використання окремих елементів фінансового механізму на підставі оцінки фінансового стану підприємства.

Основні результати дослідження. Фінансовий механізм є складним та динамічним, тому серед економістів немає єдиної думки щодо змісту поняття фінансовий механізм. Так, П.С. Нікольський визначає фінансовий механізм, як сукупність форм, методів і важелів планового управління фінансовими відносинами, пов'язаними з плануванням фінансів, утворенням, розподілом і використанням грошових доходів, нагромадженням фондів, із системою фінансування видатків [1, с. 60]. Разом з тим, М.Є. Заєць вважає, що «фінансовий механізм – це сукупність методів та форм, інструментів і важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства в процесі здійснення розподільчих і перерозподільчих фінансових відносин» [2, с. 142].

Наступна група вчених концентрує увагу при визначення фінансового механізму здебільшого на внутрішнє середовище підприємства та на його активну роль в створенні фондів. Так, О.М. Волкова описує «фінансовий механізм як систему фінансових важелів впливу на організацію, планування і стимулювання використання фінансових ресурсів» [3, с. 14]. Підтверджує цю думку визначення О.П. Кириленка, що «фінансовий механізм – це сукупність конкретних форм і методів забезпечення розподільчих і перерозподільчих відносин, утворення доходів, фондів грошових коштів» [4, с. 34].

О.Д. Василик дає таке визначення фінансового механізму: «це сукупність форм і методів створення і використання фондів фінансових ресурсів із метою забезпечення різних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення» [7, с. 104]. А.Д. Шеремет та Р.С. Сайфулін вказують, що «фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансовими відносинами підприємства через фінансові важелі за допомогою фінансових методів» [5, с. 13].

Н.В. Колчіна визначає фінансовий механізм підприємства як «систему управління фінансами підприємства з метою досягнення максимального прибутку» [6, с. 16]. І.Т. Балабанов вважає, що фінансовий механізм – це «система дії фінансових важелів, яка виражається в організації, плануванні й стимулюванні фінансових ресурсів» [9, с. 18].

А.М. Поддєрьогін характеризує фінансовий механізм підприємства як «систему управління фінансами, призначену для організації взаємодії фінансових відносин і фондів грошових засобів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати виробництва» [8, с. 18].

Б.А. Райзберг визначає фінансовий механізм як «складову частину господарського механізму, сукупність фінансових стимулів, важелів, інструментів, форм і способів регулювання економічних процесів і відносин. Фінансовий механізм включає передусім ціни, податки, мита, пільги, штрафи, санкції, дотації, субсидії, банківський кредитний і депозитний проценти, облікову ставку, тарифи» [10, с. 369].

О.Л. Дробозіна у своєму підручнику пише: «фінансовий механізм є системою встановлених державою форм, видів і методів організації фінансових відносин» [11, с. 90]. С.В. Львовчкін пропонує визначати поняття «фінансовий механізм», як «сукупність методів фінансового впливу на соціально-економічний розвиток і систему фінансових індикаторів та фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив», і також вирізняє дві складові підсистеми у фінансовому механізмі: фінансове забезпечення й регулювання [12, с. 32].

О.М. Ковалюк визначає фінансовий механізм організації як «систему фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств при відповідному нормативному, правовому та інформаційному їх забезпеченні фінансовою політикою на мікро- й макрорівні» [13, с. 26].

Автор додає, що фінансовий механізм реалізує себе через сукупність управлінських функцій, із яких основними є: прогнозування, планування, стимулювання, координування, організація, регулювання, контроль. За функціональною ознакою фінансовий механізм може мати широкий діапазон – від прогнозування до контролю [14].

Всі вчені погоджуються з думкою, що для побудови адекватного фінансового механізму необхідна якісна оцінка фінансового стану підприємства. Фінансовий стан підприємства визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, його реальні й потенційні фінансові можливості. Він безпосередньо впливає на ефективність підприємницької діяльності господарюючих суб'єктів, формування для цього необхідних фондів фінансових ресурсів. У свою чергу фінансовий стан суб'єктів господарювання прямо залежить від результатів їх підприємницької діяльності. Якщо господарська діяльність, як відображення фінансового механізму, забезпечує прибуток, то утворюються додаткові джерела коштів, які в кінцевому результаті сприяють зміцненню фінансового становища підприємства. Брак або неправильне формування і використання активів може виявитись головною причиною несвоечасності оплати заборгованості постачальників за одержані сировину й матеріали, неповного та неритмічного забезпечення підприємницької діяльності необхідними ресурсами, а отже, й погіршення результатів виконання підприємством своїх зобов'язань перед власниками, державою та найманими працівниками. Забезпеченість підприємства активами в межах розрахункової потреби та їх раціональне використання створюють широкі можливості для подальшого поліпшення кількісних і якісних показників господарювання [15, с. 116].

Існує декілька вітчизняних та зарубіжних методик оцінки фінансового стану підприємства. Однією з них є обчислення фінансових коефіцієнтів. Так, один із лідерів в галузі по виробництву машин, техніки та обладнання для фермерських господарств ТОВ «Атлант-Електро», як і більшість підприємств України, для оцінки власної платоспроможності та ліквідності застосовує метод коефіцієнтів. Кількісну оцінку власної діяльності підприємство здійснює за допомогою коефіцієнтів абсолютної, поточної ліквідності, покриття балансу, співвідношення між ліквідними й низьколіквідними активами, забезпечення власним капіталом, співвідношення між власними і позиковими коштами.

Рівень даних коефіцієнтів у ТОВ «Атлант-Електро» за останні чотири роки характеризує досить нестабільний стан діяльності підприємства. Адже деякі з них знаходяться за межами допустимо низьких рекомендованих меж, а це, в свою чергу, свідчить про неефективну структуру балансу і низьку платоспроможність.

Однак, метод коефіцієнтів не достатньо глибоко висвітлює фінансовий стан суб'єкта господарювання. Одним із найважливіших інструментів системи раннього попередження є дискримінантний аналіз. Зміст його полягає в тому, що за допомогою математично-статистичних методів будується функція й розраховується інтегральний показник, на основі якого можна провести точну оцінку стабільності підприємства. Цей аналіз базується на емпіричному дослідженні фінансових показників.

Кафедра банківської справи Національного аграрного університету зробила спробу обґрунтувати єдиний інтегральний показник фінансового стану на основі шести коефіцієнтів. На нашу думку, використання значень даного показника є більш доцільним для оцінки фінансового стану підприємства, як відзеркалення обраного фінансового механізму.

Інтегральний показник фінансового стану (І) – коефіцієнт, що змінюється в інтервалі від нуля до одиниці (чим ближче значення показника до одиниці – тим кращий фінансовий стан підприємства, і навпаки, наближення його до нуля свідчить

про його незадовільний фінансовий стан). Залежно від значення інтегрального показника фінансового стану підприємство можна віднести до тієї чи іншої групи ризику: мінімального ($I \geq 0,9$), помірного ($0,8 \leq I \leq 0,9$), середнього ($0,7 \leq I \leq 0,8$), граничного ($0,6 \leq I \leq 0,7$), чи недопустимого ($I \leq 0,6$).

Інтегральний показник фінансового стану визначається на основі шестифакторної кореляційно-регресійної моделі [16, с. 43]:

$$I = \sum_{i=1}^6 I_i / 6, \quad (1)$$

де I_i – значення індексу за певний період.

Оскільки нормативні значення шести коефіцієнтів, на основі яких визначається інтегральний показник, суттєво відрізняються, то вони безпосередньо зіставлятись між собою не можуть. А тому їх слід представити у вигляді індексів, які є абсолютно зіставними величинами. Це, в свою чергу, дає змогу визначити інтегральний показник фінансового стану підприємства.

Обмеження мінімального значення інтегрального показника ($I_i \leq$) означають, що при досягненні оптимального значення x_i його подальше підвищення вже не призводить до зростання відповідного індексу I_i . Послідовність розрахунку інтегрального показника для зображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Залежність між коефіцієнтами і індексами ТОВ «Інтерпарфум»

Коефіцієнт x_i	Нормативне значення	Значення коефіцієнтів				Індекс I_i	Значення індексу			
		2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.		2014 р.	2015р.	2016 р.	2017 р.
Абсолютної ліквідності, x_1	$\geq 0,25$	0,09	0,06	0,04	0,05	$3,2x_1 \leq 1$	0,29	0,19	0,13	0,16
Поточної ліквідності, x_2	$\geq 0,5$	0,25	0,32	0,15	1,29	$1,6x_2 \leq 1$	0,4	0,51	0,24	2,0
Покриття балансу, x_3	≥ 2	0,09	0,06	0,05	0,06	$0,4x_3 \leq 1$	0,04	0,02	0,02	0,02
Співвідношення між ліквідними й низьколіквідними активами, x_4	≥ 1	0,53	0,88	1,30	1,65	$0,8x_4 \leq 1$	0,42	0,7	1,04	1,32
Забезпечення власним капіталом, x_5	$\geq 0,5$	0,92	0,68	0,55	0,56	$1,6x_5 \leq 1$	1,47	1,08	0,88	0,89
Співвідношення між власним і позиковими коштами, x_6	$\geq 0,5$	3,7	0,47	0,27	0,42	$1,6x_6 \leq 1$	5,92	0,75	0,43	0,67

Розраховані дані табл. 1 свідчать, що фінансовий стан ТОВ ТОВ «Інтерпарфум» в 2018 р. характеризувався помірним ризиком, тоді як протягом 2014–2017 рр. спостерігалась тенденція його зменшення від мінімального (1,42) до недопустимого (0,45).

Таким чином, проведені розрахунки підтвердили доцільність обчислення інтегрального показника I_i , оскільки його значення показує детальнішу картину фінансового стану підприємства.

Висновки. Все вище викладене дозволяє зробити наступні висновки:

- найбільш повне визначення фінансового механізму дає О.М. Ковалюк, який визначає його як «систему фінансових форм, методів, важелів та інструментів, які використовуються у фінансовій діяльності держави і підприємств при відповідному нормативному, правовому та інформаційному їх забезпеченні фінансовою політикою на мікро- й макрорівні»;
- фінансовий механізм реалізує себе через сукупність управлінських функцій, із яких основними є: прогнозування, планування, стимулювання, координування, організація, регулювання, контроль;
- одним із найважливіших інструментів системи раннього попередження є дискримінантний аналіз, на основі якого розраховується інтегральний показник, що дає точну оцінку стабільності підприємства;
- рівень коефіцієнтів у ТОВ «Атлант-Електро» за останні чотири роки характеризує досить нестабільний стан діяльності підприємства, однак інтегрований показник фінансового стану ТОВ «Атлант-Електро» в 2008 р. характеризувався помірним ризиком.

Список використаної літератури

1. Никольский П. С. Финансы в системе хозяйственного механизма управления промышленностью / П. С. Никольский. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 234 с.
2. Теория финансов: учеб. пособие / Н. Е. Заяц, М. К. Фисенко, Т. Е. Бондарь и др. – 2-е изд., стереотип. – М.: Высш. шк., 2001. – 368 с.
3. Экономика предприятия: учебник / под ред. проф. О. М. Волкова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 455 с.
4. Кириленко О. П. Финансы: навч. посібник / О. П. Кириленко. – Тернопіль: Т.О.В. ЦМДС, 2001. – 366 с.
5. Шеремет А. Д. Финансы предприятий: учеб. пособие / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – М.: ИНФРА-М, 2009. – 327 с.
6. Финансы предприятий / под ред. проф. Н. В. Колчиной. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 2007. – 228 с.
7. Василик О. Д. Теория финансов / О. Д. Василик. – К.: НІОС, 2007. – 434 с.
8. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? / И. Т. Балабанов. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 366 с.
9. Финансы. Денежное обращение. Кредит: учебник для вузов / Л. А. Дробозина, Л. П. Окунева, Л. Д. Андросова и др.; под ред. проф. Л. А. Дробозиной. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 2001. – 453 с.
10. Львовичкін С. В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання / С. В. Львовичкін // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 32–35.
11. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм як економічна категорія / О. М. Ковалюк // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Економічні науки. – 2006. – № 4. – С. 25–29.
12. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм економіки України / О. М. Ковалюк // Фінанси України. – 2001. – № 9.